

UTICAJ JEDNE PORODICE NA OČUVANJE ARAPSKOG KNJIŽEVNOG JEZIKA

Jusuf Ramić, Moderna arapska književnost – Porodica al-Muwaylihi i njeni uticaji u književnosti, Preveo: Mehmed Kico, Fakultet islamskih nauka, 2003.

Djelo *Usra al-Muwaylihi wa asaruha fi al-adab al-arabi* (Kairo, 1980.), doktorska je disertacija prof. dr. Jusufa Ramića iz oblasti arapske književnosti, pisana na arapskome jeziku, odbranjena 6. marta 1975. godine na prestižnom univerzitetu El-Azhar u Kairu. U uspjelom prijevodu dr. Mehmeda Kice na bosanski jezik, pod naslovom *Moderna arapska književnost – Porodica Al-Muwaylihi i njeni uticaji u književnosti*, djelo je postalo pristupačno i širem čitalačkom krugu.

Premda je od izlaska prijevoda iz štampe, popraćenoga kratkim osvrtom Mustafe Prljače (Preporod, br. 13/758., 1. juli 2003. godine, str. 22.), prošla godina dana, uvjereni smo da nije suviše ponovo ukazati na vrijednosti sadržaja djela, tim prije što nam se čini da djelo nije našlo zasluženu primjenu u nastavi arapske književnosti na matičnim obrazovnim ustanovama kod nas. Samome djelu u području predmetnih istraživanja na našim prostorima pripada mjesto za koje se već odavno osjeća da je nepopunjeno. Naravno, ono neće upotpunosti ispuniti prazninu koja evidentno postoji u literaturi takve vrste, ali bi one koji se bave ovim predmetom moglo podstaknuti da krenu u slične istraživačke poduhvate koji bi, nesumnjivo, bili korisni studentima i Filozofskog fakulteta u Sarajevu i Fakulteta islamskih nauka, na kojima autor djela aktivno sudjeluje u nastavi arapskoga jezika i književnosti. Egipat

kao nasljednik drevnih civilizacija i poprište u to doba značajnih kulturnih događanja bio je interesantan i privlačan mnogima iz susjednih zemalja te su dolazili da se i sami dokazuju. U skladu s tim, djelo odslikava kulturni doprinos jedne porodice koja je iz Hidžaza doselila u Egipat i ostavila jasne tragove u modernoj egipatskoj kulturnoj povijesti.

Knjiga je podijeljena u sedam tematskih cjelina. Na samome početku, autor nas vodi kroz vladajuće političke prilike u Egiptu u to vrijeme (kraj 19. i početak 20. stoljeća), koje su bitno određivale smjer kretanja u književnoj produkciji. Naime, period djelovanja porodice El-Muvvylihi se podudara s periodom kolonijalističkog prisustva Engleske i Francuske u zemljama sjeverne i centralne Afrike.

Porodica El-Muvvylihi se u vladajućim prilikama stavlja u zaštitu Egipta i Sudana na taj način što Ibrahim el-Muvvylihi, didaktičkim člancima u kojima njeguje književnoumjetnički i novinarski stil, poziva sugrađane na očuvanje vlastitih vrijednosti i borbu protiv diskriminacije, dok Muhammad el-Muvvylihi, djelovanjem u Prvoj jezičkoj akademiji, ustaje u odbranu književnog arapskog jezika, posebno odgovorno i ustrajno nakon što su Englezi počeli podsticati korištenje arapskoga narodnog govora u nastavi i književnoj produkciji, a što je prijetilo prekidanjem svake veze s bogatim književnim nasljeđem i jezikom Kur'ana.

Na tome tragu, prof. Ramić kaže: «Na arapski književni jezik Englezi su se šovinistički obrušavali nastojeći da na njegovo mjesto u književnosti i obrazovanju uvedu pučki govor. Nalazimo Williama Wilcoxa, koji, kad govori o stvaralačkim mogućnostima Egipćana, tvrdi da je najveća smetnja Egipćanima i presudan uzrok odsustvu kreativnosti to što pišu književnim jezikom, dok bi pisanje pučkim govorom urodilo porastom sklonosti u stvaralačkom pronalazaštvu.

Nalazimo još jednog Engleza, gospodina Soldena Wilmorea, da piše udžbenik pučkoga govora Arapski koji se govori u Egiptu (*Al-arabiyya al-muhkiya fi Misr*), u kome poziva na korištenje samo pučkoga govora kao sredstva pisanja, jer je to, prema njegovome mišljenju, živi jezik koji se neprestano razvija, za razliku

od kompliciranog i okamenjenoga književnog jezika» (Ramić, *Moderna arapska književnost...*, str. 61.).

Suprotstavljajući se ovakvim inicijativama Engleza i stavljajući se u zaštitu književnog arapskog jezika, Muhammad el-Muvvylihi je rekao: «Ako se obistini san onih koji nam podmeću zamjenu arapskoga književnog jezika pučkim govorom, neće potrajati ni vrijeme jedne generacije, a muslimani će Božiju Knjigu gledati u situaciji u kakvoj se našlo Evanđelje među Grcima, u kojoj nije bilo izbora mimo dvoga: ili da ostane iznad razumijevanja, ili da se spusti na razinu pučkoga jezika» (op. cit. str. 249.).

Nakon portretiranja političkih prilika, autor nas upoznaje i sa porijeklom porodice El-Muvvylihi, s osvrtom na pojedina razdoblja života njenih istaknutih članova i odražavanje specifičnih okolnosti na njihovo duhovno stasavanje i društveno profiliranje, s kojim su odigrali značajnu ulogu u književnim pokretima u Egiptu, onovremenoj pozornici istaknutih književnika Egipćana i doseljenika iz susjednih zemalja.

«Književni pokret je i kroz pjesništvo i kroz prozu nastavio napredovati i cvjetati, a onda je otpočeo preporod koji je u drugoj polovini 19. stoljeća proširio krug. U to vrijeme je Ibrahim el-Muvvylihi osnovao društvo El-Ma'arif, u čijem članstvu su bili i Muhammad i Abdelselam el-Muvvylihi. Ćurġi Zaydan ističe da Društvo ima veliki značaj u povijesti književnoga preporoda, jer je objavilo mnogobrojna djela iz književne, povijesne i pravne klasike» (Ramić, op. cit. str. 67.). Porodica El-Muvvylihi je u okviru svoga djelovanja vrijedan uticaj imala i u oblasti jezika te društveno-političkih zbivanja, a posebno značajan je i njen doprinos razvoju arapskoga novinarstva koji se ogleda pokretanjem lista Misbah el-šark, 1898. godine, i njegovo stavljanje u službu književnosti i afirmacije vjere.

Jedan dio knjige je autor odvojio raspravi o kratkome članku i poslanici kao književnim rodovima u kojima su se okušali istaknuti članovi ove porodice. Pri tome se detaljno razmatra Ibrahimova zbirka članaka Šta ima tamo?(Ma hunalik) i Muhammedova zbirka članaka Lijek za dušu (Ilaġ el-nafs) te njihove poslanice.

Hronika Ibrahima el-Muvvylihija pod naslovom Kazivanja Musa b. Isama (Hadis Musa b. Isam) te hronika Muhammada el-Muvvylihija pod naslovom Kazivanja Isa b. Hišama (Hadis Isa b. Hišam) obiluju mnoštvom elemenata karakterističnih mekama. Zato posljednje poglavlje knjige, pod naslovom Škola mekama u savremenom dobu, govori o nastanku mekama u okviru arapske književnosti te njihovome sadržaju i sastavnim dijelovima. Ovdje prof. Ramić zaključuje da je to prilično neistraženo područje i kaže: «Kad je riječ o znanstveno-istraživačkom razviđanju početaka mekame u sklopu arapske književnosti, brojne nejasnoće, unatoč znatnom trudu koji je uložila značajna grupa vrijednih arapskih spisatelja i orijentalista, ne samo da do danas nisu otklonjene, već i elementarne činjenice od kojih teoretičari započinju razviđanje zahtijevaju novo i odgovorno preispitivanje» (Ramić, op. cit. str. 373.).

U vezi sa spomenutim hronikama, autor iznosi i sljedeće mišljenje: «Propitivali smo uticaj Kazivanja i dvojice El-Muvvylihija na modernu arapsku književnost i u vezi s tim zaključili da su dva Kazivanja, kao književna forma, bila bazna literatura koju su iščitavali autori budućih pripovjednih sastava, počevši od Hafiza Ibrahima u Satihovim noćima (Layali Satih), pa do Tavvfika el-Hakima u Povratku duše (Awda el-ruh)».

Kao što se iz prikaza može primijetiti, jedna od karakteristika ovoga djela je širina u pristupu obradi zadate teme, što ga čini interesantnim široj čitateljskoj javnosti. Djelo pruža jasan pregled zbivanja u prijelomnom i odsudnom trenutku u novijoj historiji Egipta, a istovremeno otvara i pitanja interesantna za dalja istraživanja i slične projekte.

S obzirom na istaknuto, porodica El-Muvvylihi zaslužuje da joj se u okviru predavanja o savremenoj arapskoj književnosti posveti nekoliko sati, a djelo iz predmeta prikaza bi trebalo koristiti kao baznu literaturu.

Amrudin HAJRIĆ